

Det finns i sagorna åtskilliga uppgifter om hövdingar, som ha varit landvärnsmän. I Egils saga, kap. 49; *Íslensk fornrit* 2, s. 126) berättas om Eyvindr skreyia, som uppgives ha varit broder till drottning Gunnhild, att han kom med ett stort långskepp till Danmark och blev av Harald Gormsson satt *til landvarnar fyrir víkingum*. Om jarlen Håkon Ivarsson berättar Snorre i Harald hårdrådes saga (kap. 48; *Heimskringla*, ed. F. Jónsson 3, s. 143), att han bröt med Harald hårdråde i Norge och begav sig till sin frände Sven Estridsson i Danmark. Där blev han väl mottagen. *Gerðisk Håkon þar landvarnarmaðr Sveins konungs fyrir víkingum, er miðk heriðu á Danaveldi, Vinðr ok aðrir Austrvegmenn ok svá Kúrir; lá hann úti vetr sum sumar*. Även Finn Arnason flydde till Danmark och blev Sven Estridssons man. *En Sveinn konungr gaf honum iarldóm ok Halland til yfirsóknar, ok var hann þar til landvarnar fyrir Norðmönnum* (ib. s. 149).

Om Bro-stenens Assur sålunda har varit en landvärnsman mot vikingar och hans fader Håkon har varit en svensk jarl, så är det måhända en omständighet att beakta, att Bro, där minnesstenen blivit rest och där sålunda sannolikt Assur och Håkon jarl ha levat, är beläget omedelbart innanför de områden, som av gammalt räknades till Roden (C. G. Styffe, *Skandinavien under unionstiden*, 3. uppl. 1911, s. 376 f.). Läget synes ha varit utmärkt väl valt för en befälhavare för ledungsflottan och för kustförsvaret.

Vid Nibble i Ekerö sn, ett par mil S om Bro, har funnits en runsten (U 16) med inskriften: »Gunne och Käre reste stenen efter . . . Han var den bäste av bönder i Håkons rod.» Det har tidigare i detta arbete (*Upplands runstenar* 1, s. 25) framhållits, att ordet *roðr* i uttrycket **irupi hakunar** antingen kan ha en lokal betydelse (såsom i Roden, Roslagen) eller en mera ursprunglig av 'rodd, ledung'. Till det förra finnes en parallell i Sö 213 **han uar : boanti : bestr i : kili**. »*I roði Hakonar* skulle då avse den del av Roden, som lydde under en man vid namn Håkon, förmodligen en jarl.» Det finns visserligen skäl, som tala för en sammanställning av inskriftens Håkon med den Håkon, som omtalas i Hovgården-inskriften, U 11. Framför allt synes U 16 till tiden snarare sammanfalla med U 11 än med den äldre U 617. Sammanställningen har med beaktansvärda grunder betvivlats av Erland Hjærne (*Rod och runor*, 1947, s. 81 f., 115). »Utan att det kan bestämt bestridas, att 'Håkans rod' på Nibble-stenen kunde beteckna ett offentligt ledungs-företag, borde uttrycket enligt förut anförda analogier snarast åsyfta ett på enskilt initiativ företaget sjötåg. Härfärden har varit ledd av en hövding med namnet Håkan. Vem denne varit, en konung, en jarl eller, kanske mera sannolikt, en på egen hand opererande vikingahövding, lär förbli ovisst.» Hjærne är sålunda böjd att betvivla, att Nibble-stenens Håkon är identisk med vare sig Hovgård-stenens Håkon eller Bro-stenens Håkon jarl. Med hänsyn till namnet Håkons relativa sällsynthet förefaller det dock föga rimligt att räkna med tre hövdingar med detta namn under 1000-talet i denna begränsade del av Uppland. Man bör därför ej alldeles lämna ur räkningen den möjligheten, att Nibble-stenens Håkon har avsett samme man som Håkon jarl på Bro-stenen.

618. Bro kyrka.

Pl. 6.

Litteratur: B 262, L 313, D 1: 2. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 202; N. R. Brocman, *Dagbok* 1760; R. Dybeck, *Reseberättelse* 1866, s. 4; UFT h. 3 (1873), s. 21.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 262); Dybeck, D 1: 2.

Runstenen står nu i vapenhuset, lutad mot östra väggen.

På 1600-talet låg den, enligt uppgift i *Ransakningarna* (se ovan U 617), »vppå gången». På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes endast anteckningen »I Broo kyrkia». B 262 (som avbildar U 618 och U 619) har överskriften »Bro Kyrkodörr», vilket säkerligen beror på misstag

(förväxling med U 617). Likaså L 313: »vid kyrkodörren». Enligt Dybeck (D 1:2) låg stenen o. 1860 fortfarande kvar »i kyrkans stora gång». Den upptogs emellertid ur golvet år 1866 (se ovan U 617). I *UFT* 1873 meddelas: »Stenen är, genom vice pastorn Petrus Agrells försorg, af församlingen upprest å lämpligt ställe utanför kyrkan.»

Röd sandsten. Höjd 1,27 m., bredd nedtill 1,70 m., på mitten 1,68 m. Stenen är mycket hårt sliten och nött. Runorna äro, på grund av djupare huggning, bättre bevarade än ramlinjer och ornamentik. En stor del av den uppmålade ornamentiken (särskilt upptill) framträdde endast som en svag skuggning.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter äldre läsningar):

[in]riþr · uk · kyriþ · lito · rita · st[a]in · af[t]ir · [k]l[em]it · faþur · si[n] ku · inkik[h]r · bo[an]ta sin

Ingiriðr ok Gyrið leto retta stæin æftir Klemit, faður sinn, ok Ingigærðr (?) [at] boanda sinn.

»Ingrid och Gyrid läto resa stenen efter Klemet, sin fader, och Ingegärd (?) efter sin man.»

Till läsningen: Framför 3 r har sannolikt funnits två runor. Av den första kan intet med säkerhet spåras. Av den andra finns nästan hela hst, svagt; ingen bst kan fastställas. n förefaller osannolikt; möjligen k. 3 r är tydligt. 9 k är icke stunget. 10 y är tydligt stunget. 9—13 kyriþ är fullt säkert. 16 t: t-runan har i inskriften alltid bst endast t. v. 17 o är synnerligen tydligt. 19 i är icke stunget. Av 24 a finns endast hst:s nedre del bevarad. Efter 26 n finnes ett långt mellanrum till nästa runa, tydligen beroende på en avsats i stenytan. 27 a har bst endast t. h. Tydligt a, icke e. 29 t är helt borta. Bst i 33 l är tydlig. Därefter en avsats i stenen, som sannolikt har undvikits av ristaren. 37 t är tydligt. Av föregående runor endast svaga spår, och namnet kan därför numera icke fastställas. 39 a är mycket svagt. 45 n är svagt. Bst i 46 k är ytterst svag. R. 53 har tydlig n-bst, men liknar nu knappast ett h. 54 r tydligt. Även övriga runor i namnet torde vara säkra, ehuru flera ganska svaga. Av 55 b finns nu endast hst, jämte översta spetsen av bst, osäkert. Följande runa är spårlöst borta. Därefter svagt 57—58 an. 57 a synes ha två bst, men den övre är sannolikt en naturlig fördjupning. Ytan på det ställe, där i B 262 de sista runorna 59—63 ta sin stå, är mycket sliten. Endast av 62—63 in kunna svaga spår upptäckas.

Hadorph och Helgonius (B 262): inriþr · uk · kyriþ · litn · rita · stæini · aftar k · emit · faþur · sin ku inkikhr · boanta sin. — Dybeck: × inriþr · uk · kyriþ · lito · rita · stæin · aftir · klimit · faþur · sin ku · inkikhr · boant... »Riten mellan þ och r i inriþr är klar och möjligen en missriktad staf till r, eller har man till en början tänkt avsluta namnet med þ. Inskriftens sista ord sin, jämte den yttersta runan af nästföregående, nu utplånade, äro anförda efter Bautil.»

Fig. 11. U 618 och 619. Bro kyrka. Efter B 262.

46—47 **ku** måste vara ett ristningsfel för **uk** (se S. Bugge i *ATS* 10: 1, s. 258). Av sammanhanget framgår, att 48—54 **inkikhr** är ett kvinnonamn, och något annat än *Ingigærðr* kan då knappast komma i fråga. Sannolikt har ristaren först huggit en **n**-runa och sedan han upptäckt sitt misstag velat rätta detta till **a**. Resultatet har blivit 53 **h**. Framför 55—63 **boanta sin** skall prepositionen underförstås ur det föregående.

Stenen synes vara vara rest av två döttrar och hustrun till den döde. Om kvinnonamnet *Ingifridr*, *Ingriðr* se U 114, om *Gyrið(r)* U 77. Läsningen av namnet på den döde är tyvärr icke säker. Men om **klemit** är riktigt, kan det knappast återge annat än namnet *Klemet* eller *Klement*. Detta är ett kristet helgonnamn, vars enda belegg i runinskrifterna i så fall föreligger här. Namnet förekommer i Sverige, liksom i Danmark, under medeltiden, ehuru icke särdeles vanligt. Se A. Grape, *Studier över de i fornsvenskan inlånade personnamnen* (1911), s. 81 samt DGP: Klement.

Inskriften är relativt sen. Ristningen är möjligen utförd av Öpir och i varje fall i hans stil. Sannolikt har stenen alltifrån början stått på kyrkogården eller i kyrkans närhet.

619. Bro kyrka.

Pl. 6.

Litteratur: B 262, L 314, D 1: 3. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 202; R. Dybeck, Reseberättelse 1866, s. 4; UFT h. 3 (1873), s. 21.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 262); Dybeck a. a.

Två fragment och en runsten; de stå nu uppställda i vapenhuset, lutade mot östra väggen.

Enligt *Ransakningarna* fanns $\frac{1}{2}$ runsten i Bro kyrka »neder på golfwet» (se ovan U 617). Det är utan tvivel U 619 som avses. Peringskiölds *Monumenta*: »I Broo kyrkia»; B 262: »Bro Kyrkodörr» (se ovan U 618). Enligt Dybeck (D 1: 3) fanns stenen »i kyrkans stora gång» nära U 618. Den har förmodligen år 1866 blivit upptagen ur golvet, liksom U 618, ehuru detta icke uttryckligen nämnes i Dybecks reseberättelse för detta året. I *UFT* 1873 meddelas, att »denne sten är samtidigt med den förre [U 618] ånyo upprest». På Dybecks teckning (D 1: 3) består stenen ännu av ett enda stycke. När den blivit sönderslagen, är obekant. Ett tredje stycke finnes på teckningen i *Bautil*, tillhörande stenens nedre högra del; det är numera förkommet. Det saknas redan på Dybecks teckning.

Röd sandsten. Fragment A 0,52×0,40 m.; fragment B 0,70×0,46 m. Ytan är hårt sliten. Särskilt ornamentiken är svag. Runorna ha varit något djupare huggna.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter äldre läsningar):

A: ... i + raupr h[aki] ...

B: pisa · meki · eftir · ky . . .
15 20 25

... Rauðr hiogg (?) ... þessa mæ[r]ki æftir ...

»... Röd högg ... dessa märken efter ...»

Till läsningen: Intet sk har funnits efter 6 r. Alla runorna i 2—6 **raupr** äro skadade upptill. 12 i är icke stunget. 16 e är tydligt stunget med en djup prick. Något r finnes icke efter 16 e. 19 e är tydligt stunget. 25 y har ett smalt lodrätt streck mellan hst och bst.

Hadorph och Helgonius (B 262): 8—10 **ak**i står på det lösa, sedermera förkomna stycket.
16 **e**, 19 **i**, 25 **y**. Efter 25 **y** endast en hst. — Dybeck: 16, 19 **e**, 25 **y**. Efter 25 **y** en halv hst.